

ШТА ДОНОСИ

Грађански законик

ОДРЕДБЕ

Уговор обавезује
као и закон

ПРЕДЛОГ

Већа одговорност
за лекаре, адвокате,
инжењере...

РЕГУЛАТИВА

Ко надокнађује штету
од демонстрација и
терористичких напада

ПРЕДУГОВОРИ

Нова правила за
туристичке
агенције

Следећи додатак у којем ћемо представити Преднацрт грађанског законика:
"Стварно право и породични односи", излази 13. новембра у "Вечерњим новостима"

Преднацрт грађанског законика

Облигациони односи

ПРОФ. ДР СЛОБОДАН ПЕРОВИЋ
Председник Комисије за израду Грађанског законика Републике Србије

Као основа за израду овог дела текста Преднацрта, сасвим разумљиво, послужило је важећи текст Закона о облигационим односима из 1978. године, који је за 37 година надживео све идеолошке догме и добио опште признање домаће и иностране правничке јавности. Одредбе овог Закона наставиле су да живе у свим бившим републикама Југославије, често са понеком иновацијом, али суштинском истоветношћу. Можда би се могло рећи: држава се распала, а Закон о облигационим односима је преживео.

Све ово указује на околност да су одредбе постојећег ЗОК кроз овај Преднацрт, као дело београдске правне школе, доживеле још једну младост. Почев од Скице проф. Михаила Константиновића, па преко ослобађања овог закона од идеолошких стега времена и простора на коме је важио (1993), ево га и данас у контексту Преднацрта грађанског законика, са различитим алтернативним решењима, која у једногодишњој јавној расправи чекају ехо практичног и теоријског живота.

Први круг питања

Дата је дефиниција облигације са свим традиционалним обележјима, која служи као заједнички именитељ за све изворе облигација: уговор, проузроковање штете, неосновано обогаћење, незвано вршење туђег посла, једнострана изјава воље. С обзиром на субјективну и објективну одговорност, дата је дефиниција појма кривце као основа одговорности: крив је онај који се није понашао онако како је требало да се понаша у датим околностима.

Формулисана је дефиниција опасних ствари и опасних делатности, што је од значаја за објективну одговорност: сопствених ствари, покретних или непокретних, чији положај, или употреба, или особине, или само постојање представљају повећану опасност штете за околину (опасне ствари), одговорара за штету која потиче од њих, без обзира на кривцу. Дефинисан је појам битне повреде уговора што је категорија Бечке конвенције о међународној продаји робе: битна повреда уговора постоји кад неиспуњење уговорне обавезе од стране дужника проузрокује такву штету повериоцу која га суштински лишава користи коју је од уговора оправдано очекивао или због које се за повериоца сврха уговора не може остварити.

Дата је дефиниција привредних уговора: то су уговори које међусобно закључују привредни субјекти, као што су: привредна друштва, друга правна лица и појединци, који у виду регистрованог занимања обављају привредну делатност.

Други круг питања

Многе постојеће одредбе су проширене посебно у материји одговорности за штету: у случају саобраћајних удеса, јавних демонстрација и манифестација, терористичких аката, одговорности за штету од грађевина, одговорности за штету од животиња, као и других видова деликтне одговорности.

Значајно проширење је у материји накнаде неимовиске (моралне) штете. У Преднацрту се ова одговорност проширује на сваку повреду права личности без кумулације са душевним болом или страхом. Одговорност је проширена и тако да ову штету може претрпети не само физичко, већ и правно лице.

Трећи круг питања

Регулисани су извесни именовани уговори, који до сада нису били или су били само делимично регулисани: поклон, послуга, сарадња у пољопривреди, ортаклук, као и нови уговори аутономног привредног права (лизинг, франшизинг, уговор о дистрибуцији).

Ради потпуне слике регулисаних именованих уговора како класичних, тако и нових, нарочито у привредним односима, овде наводимо око 40 именованих уговора који су Преднацртом предвиђени: купопродаја, зајам, поклон, закуп, послуга, ортаклук, сарадња у пољопривреди, уговор о делу, о грађењу, издавачки уговор, о лиценци, превоз, остава, ускладиштење, налог, комисион, трговинско заступање, дистрибуција, франшизинг, посредовање, шпедиција, контрола робе, организовање путовања, осигурање свих врста, доживотна рента, залога, јемство, асигнација, поравнање, уговори на срећу, банкарски послови: новчани депозит, улог на штедњу, отварање и вођење рачуна, банкарски текући рачун, уговор о платним услугама, уговор о депозиту хартија од вредности, уговор о сефу, кредиту, акредитиву, банкарској гаранцији, послови са платном картицом.

Генерални директор и главни уредник Компаније „Новости“ АД
Ратко Димитровић

Специјални додатак
НОВОСТИ

6. новембар 2015.

Уредник додатка
Александар Палић

Арт директор
Марко Марковић

Текстови у додатку
Војислава С. Црњански

Регулисана је субјективна и објективна одговорност код опасних ствари и делатности**Штета од терористичких напада и демонстрација**

Побољшана су и законска решења код формуларних уговора, које по правилу нуде осигуравајуће, банкарске и друге организације

УЗ је изричито прописано начело једнаке вредности, према коме су у заснивању двостраних уговора стране "дужне да се придржавају начела једнаке вредности узајамних давања". Ако се та равнотежа поремети, следе одговарајуће законске последице. Тиме је, кажу у Комисији, обезбеђено врхунско начело грађанског права о остваривању правде и правичности. Зато су реafirмисане одредбе о одговорности за материјалне и правне недостатке у (тзв. теретним) уговорима са накнадом. Та идеја разрађена је у одредбама о раскиду уговора због неиспуњења, у којима је као могућност предвиђен институт "битних повреда уговора", познат и у међународној купопродаји.

Преднацртом је побољшано и законско решење о раскиду или измени уговора и то због променењих околности које су се десиле после његовог закључења, па све до истека рока за испуњење. Формулисано је и законско решење о оштећењу преко половине, као алтернативни предлог у односу на важеће решење о очигледној несразмери узајамних давања (тзв. прекомерно оштећење).

“ Уговор се може сматрати зеленашким ако је склопљен коришћењем туђег здравственог стања или социјалног положаја

Прецизирани су и услови за поништење зеленашких уговора. Преднацрт регулише противзаконите и неморалне уговоре као забрањене (нпр. зеленашки, преварни или они за које се користи монополистички положај на тржишту), као и начин и услове под којима се стављају ван снаге. Проширен је списак услова захвалујући којима се неки уговор може сматрати зеленашким (као је нпр. склопљен коришћењем туђег здравственог или другог тешког стања или социјалног положаја).

Побољшана су и законска решења о општим условима по приступу (код тзв. формуларних уговора), које по правилу нуде осигуравајуће, банкарске и друге организације. Значајне новине предложене су и код најмасовнијег извора облигација - проузроковања штете. То је најчешћи узрок многобројних судских и арбитражних спорова. ГЗ је регулиса-

“ Ново је да правно лице има право на правичну накнаду штете због повреде угледа или других вредности

Регулисани су и посебни видови одговорности који до сада нису постојали. Рецимо, одговорност за штету од животиња, од грађевине и моторних возила, где власник животиње или кола, или пак грађевински предузимач исплаћују оштећеном накнаду. Проширена је и одговорност за штету на имовини физичких и правних лица услед терористичких аката, и јавних демонстрација или манифестација. Ако грађани или фирме доживе штету од терористич-

ВЕЋА ОДГОВОРНОСТ ЛЕКАРА, АДВОКАТА...

За одређене професије, које могу да проузрокују теже штетне последице у обављању делатности, предложена је поопштрена професионална одговорност за причинењу штету по основу кривце. То се односи на инжењере, ветеринаре, архитекте, јавне бележнике, принудне извршитеље, адвокате, лекаре и друге. Тако проширена професионална одговорност претпоставља да ће се одређене професије и осигурати од одговорности. Као алтернативни, предложен је члан који подразумева већу одговорност организатора спортских и других приредби, посебно код случајева оштећења ствари.

“ Значајне новине предложене су код проузроковања штете, а то је и најчешћи узрок бројних судских и арбитражних спорова

и субјективна и објективна одговорност, посебно за штету од опасних ствари и опасних делатности.

Регулисани су и посебни видови одговорности који до сада нису постојали. Рецимо, одговорност за штету од животиња, од грађевине и моторних возила, где власник животиње или кола, или пак грађевински предузимач исплаћују оштећеном накнаду. Проширена је и одговорност за штету на имовини физичких и правних лица услед терористичких аката, и јавних демонстрација или манифестација. Ако грађани или фирме доживе штету од терористич-

“ Посебно су детаљне одредбе о одговорности за причињену моралну нематеријалну штету, која је све чешћа у свакодневици

ких напада, држава је дужна да им надокнади, будући да се обавезала на гарантовање сигурности грађана и њихове имовине. Она, после, накнаду може да потражује од оног за ког утврди да је одговоран за напад. Што се тиче демонстрација, евентуалну штету ће плаћати организатори.

Посебно су детаљне одредбе о одговорности за причињену моралну - нематеријалну штету која је све чешћа у свакодневном животу. Значајне новине унете су и у области накнаде неимовинске штете у случају повреде заштићених права личности.

Према предложеној формулацији дефиниције кривце, при просуђивању да ли је лице које је штету проузроковало криво или не, и да ли се понашало како је требало, водиће се рачуна о редовном току ствари и о томе шта се од разумног и пажљивог човека могло основано очекивати у датим околностима - кажу у Комисији за ГЗ.

У области обештећења предвиђена је и одредба о одређивању накнаде штете по критеријуму "правичности". Ако се висина штете не може тачно утврдити, суд може да је одреди по правичности, "водећи рачуна о свим околностима случаја". Тиме се даје велико овлашћење и одговорност суду.

Значајан је и предлог о праву привредних субјеката и других правних лица (удружења, установе...) на новчану накнаду због повреде пословног угледа. Ново је да правно лице има право на правичну накнаду штете због "повреде угледа или других вредности, које произилазе из природе њиховог субјективитета".

Допуњена су и поправљена важећа решења и о другим изворима облигационих односа. То се односи на не-

ВРАЋАЊЕ МИТА

Преднацртом ГЗ је регулисана још једна важна животна ситуација, која се односи на обавезу враћања примљеног новца или поклона у случају неморалног и незаконитог основа. Наиме, у савременом трговинском животу ретке ситуације у којима се за неморалне и незаконите трансакције, као што су мито, корупција, уцена и слично, прими не тако мала накнада. Такве радње су често кажњиве - кривично-правно, прекршајно или дисциплински. Међутим, Преднацрт регулише питање повраћања примљеног у случају неморалног и незаконитог основа, без обзира на казну.

Према изричитој одредби, онај ко је нешто примио (новац, ствар или другу имовинску вредност), да би се уздржао од неког недопуштеног дела или да би извршио неку радњу коју је дужан да изврши (нпр. пружање лекарске услуге у случају операције или друге интервенције паци-

јенту који је иначе здравствено осигуран), обавезан је да примљено врати, јер се несавесно, неосновано и незаконито обогатио!

Међутим, повраћај датог је искључен ако је неко исплатио награду за извршено или неизвршено дело за које је знао да је "противно закону, јавном поретку или моралу". И у овој, као и у многим другим одредбама Преднацрта, изражена је етичка компонента; поштовање морала битан је критеријум за правну судбину уговорних односа.

Дакле, у случају неморалног или незаконитог основа не може се захтевати повраћај исплаћене награде, а онај који је примио не може је задржати за себе, већ је мора предати надлежној јавној институцији. Такође, и обећана награда у наведеним случајевима не може се захтевати ако је онај коме је обећана знао за њен незаконит и неморалан карактер. ■

У области посебних уговора доминира принцип јединственог регулисања**Нови прописи за туристичке агенције**

У области посебних уговора у савременој законској регулативи доминира принцип јединственог регулисања и за класичне грађанскоправне и привредне уговоре, што је поштовано и у предложеним решењима. При томе се, у релативно мањем броју случајева, за уговоре у привреди, због њихове оправдане специфичности, предложена посебна правила. Задржано је важеће законско правило према коме се, иначе многобројне одредбе у уговорима, сходно примењују и на све друге правне послове (тестамент, једностране изјаве воље...)

На основу успешне вишедеценијске примене важећег ЗОК, иновиране су одредбе следећих

именованих уговора: о купопродаји, продаји са правом прече куповине, куповини на пробу, продаји по узорку или моделу, продаји са спецификацијом, продаји са задржавањем права својине, продаји са оброчним отплатама цене, размени, продајном налогу, зајму, закупу, уговору о делу, уговору о грађењу, уговору о лиценци, превозу, остави, ускладиштењу, налогу, комисиону, уговору о трговинском заступању, посредовању, шпедицији, о контроли робе, о организовању путовања, о посредничком уговору о путовању, уговору о ангажовању угоститељских капацитета, осигурању имовине и лица, залози, јемству, асигнацији и поравнању.

Код уговора о путовањима, које грађани склапају са туристичким агенцијама, унет је, на пример, цео спектар предуговорних обавеза агенције. Дакле, убудуће ће се тачно знати на шта је све агенција дужна да вас упозори пре путовања и какве алтернативе да вам понуди.

Посебну пажњу заслужују предлози који се односе на кодификацију нових привредних уговора, тзв. аутономног привредног права који, због свог економског и правног значаја, заслужују посебну пажњу у току јавне расправе. Такође, иновиране су и допуњене важеће одредбе о банкарским уговорима и другим банкарским пословима. ■

“ Код уговора о путовању унет је низ предуговорних обавеза, тачно ће се знати на шта је агенција дужна да упозори пре пута и које алтернативе да понуди

Проширене и прецизиране одредбе о облигационим односима

Уговор обавезује као и закон

Овај део Преднацрта садржи велики број новина, што је важно за инвеститоре

Најобимнији део Преднацрта грађанског законика, који смо почели да представљамо 16. октобра (општи део и наследно право), посвећен је облигационим односима. Он је формулисан у 1.534 члана, са једном четвртином алтернативних предлога. Тај део представља неопходну допуну важећег Закона о облигационим односима (ЗОО) и усавршавање неких његових одредби. Овај део Преднацрта ГЗ о облигационим односима садржи велики број законских новина.

Изричито је прописано да уговор, који је у прописаним границама слободе уговарања, "обавезује стране исто као закон". Дакле, инсистира се да је он закон за уговорне стране и да се мора поштовати као сваки други важећи законски акт. То је веома важно, посебно за иностране инвеститоре и пословне партнере. Зато су прецизиране и побољшане одредбе о закључењу уговора, о забрањеним (ништавим и рушливим) уговорима, као и о последицама поништења. Посебна новина су одредбе о уговорној камати и проширењу солидарне одговорности.

Зашто су биле неопходне новине у области облигација?

- Облигационо право је део грађанског права на који смо с правом најпоноснији - каже проф. др Драгор Хибер, члан Комисије за израду ГЗ. - Закон о облигационим односима из 1978, из ког су 1993. обрисане одредбе које су се односиле на посебну заштиту друштвене својине или термини из самоуправне правне терминологије, у великој мери је савремена кодификација облигационог права. Настао је на основу Скице за законик о облигацијама и уговорима, ауторског дела проф. Михаила Константиновића, објављеног 1969. године. Ипак, било је више разлога да се у оквиру рада на кодификацији преиспитају његова решења.

Наиме, при изради ЗОО један број решења из Скице није прихваћен и замењен је другима. Неки од тих "имплантата" нису били најсрећнији солуције. Чак и када се решењима не може приговорити, неки су реметили првобитну архитектуру закона. Недоследности код појединих установа су уочене и у правној литератури и у судској пракси.

ЗОО није уредио целокпну материју грађанског права. Изостали су уговори који, према тада важећој уставној подели надлежности између савезног и републичког законодавства, нису спадали у област "промета робе и услу-

га", на пример поклон, бескаматни зајам, послуга. Зато и данас спорове из уговора о поклону судије решавају применом правних правила из Српског грађанског законика из 1844.

Али, ЗОО није уредио ни неке друге, савремене уговоре, развијене након његовог доношења, пре свега уговоре у привреди и у банкарском пословању, па их је требало уредити у целини (нпр. уговор о дистрибуцији и о франшизингу или послове са платним картицама, којих у време ЗОО није ни било). Друге је требало регулисати знатно потпуније.

Код неких установа, објашњава проф. Хибер, ваљало је уважити решења настала и развијена у праву ЕУ, која снажно утиче и на правне системе ван Уније:

- Таквих унапређења решења из ЗОО већ је било. Наш закон је, нпр. међу првима регулисао одговорност произвођача за штету која потиче од ствари са недостатком. У европским директивама ова су правила знатно развијена, па смо ми најпре донели посебан закон који је ово уредио, уважавајући европска решења, а затим Закон о заштити потрашача.

Унапређена решења су понекад наоко ситна, али веома важна. Решења у области заштите потрошача последњих деценија у европском праву доминирају и то би морало да има одјека у ГЗ и због наших грађана и због уклапање у светско тржиште.

- ЗОО је обухватао, због непотпуности правног система и непостојања кодификације грађана -

ског права, и неке установе и делове који ту не спадају, већ би требало да буду предмет регулисања општег дела законика. У припреми Преднацрта требало је "рашчланити" решења општег дела и дела о облигационим односима, а на томе ће се, претпостављам, још радити - додаје проф. Хибер и примећује да су у оквиру јавне расправе уочљива два правца предлога.

Један је враћање на решења из Скице проф. Константиновића, тамо где су она у ЗОО (неоправдано) напуштена. Други је уношење нових решења, насталих и проверених у упоредном праву и правној пракси.

- Лично мислим да ће ових других након јавне расправе о Преднацрту бити још више - каже Хибер. - Не треба испустити из вида да су традиционална решења и у великим правним системима, који су највише утицали на развој грађанског права, као што су француски и немачки, предмет преиспитивања, да су се њихови законици током последње деценије значајно мењали, и да измене, нарочито у облигационом делу, тек предстоје. Прилика је да пажљиво уочимо и прихватимо правце тих измена и ухватимо поново корак са светом.

Највећи део решења ЗОО ће "преживети" ову кодификацију и биће обухваћен Преднацртом ГЗ. Међутим, биће и значајних одступања, али тиме неће бити доведено у питање историјско дело проф. Константиновића. Чињеница да оно наставља да живи пола века после наставка највећа је потврда његове величине. ■

“ Наш ЗОО је међу првима регулисао одговорност произвођача за штету, која потиче од ствари са недостатком

“ Посебна новина су одредбе о уговорној камати и проширењу солидарне одговорности

немачка
сарадња

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

ОРИЕНТАЦИОНИ
ПРОГРАМ ЈАВНЕ
РАСПРАВЕ
предвиђене су
следеће месечне
активности

Октобар 2015.

1. ТЕМА: ОПШТИ ДЕО И СТВАРНО ПРАВО (чл. 1-157 и 1694-2211) одржана 21. октобра 2015, у Апелационом суду у Нишу

Новембар 2015.

2. ТЕМА: ОПШТИ ДЕО ОБЛИГАЦИОНИХ ОДНОСА (од чл. 159 до 661). одржана 5. новембра у Апелационом суду у Београду.
3. ТЕМА: ШТЕТА И ЊЕНА НАКНАДА (чл. 295-369) 19. новембар, Апелациони суд у Крагујевцу

Децембар 2015.

4. ТЕМА: ПРЕДНАЦРТ У ЦЕЛИНИ На традиционалном саветовању правника у оквиру 28. сусрета Копаоничке школе природног права од 13. до 17. децембра 2015.

Јануар 2016.

5. ТЕМА: ОПШТИ ДЕО, ПОРОДИЧНИ ОДНОСИ И НАСЛЕЂИВАЊЕ (чл. 1-157; 2212-2838). 21. јануар 2016, Апелациони суд у Новом Саду

Фебруар 2016.

6. ТЕМА: БАНКАРСКИ ПОСЛОВИ, ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ, ХИПОТЕКА И ДРУГА ЗАЛОЖНА ПРАВА (чл. 396-405, 1601-1693 и 2043-2175). 20. фебруар, Палата "Србија" на Новом Београду

Март 2016.

7. ТЕМА: ПРАВО СВОЈИНЕ, ЗАЈЕДНИЧКА СВОЈИНА, СУСВОЈИНА И ПРАВО ГРАЂЕЊА (чл. 1694-1902 и 2019-2042). 19. март, Институт за упоредно право у Београду

Април 2016.

8. ТЕМА: ОБЛИГАЦИОНИ УГОВОРИ, ПОСЕБНО НОВИ ПРИВРЕДНИ УГОВОРИ (чл. 662-1600). 16. април, Правни факултет у Београду

Мај 2016.

9. ТЕМА: ПРИВРЕДНЕ КОМПОНЕНТЕ У ПРЕДНАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА Средином маја у Врњачкој Бањи на Традиционалном саветовању Удружења правника у привреди

Јун и јул 2016.

10. ТЕМА: САВРЕМЕНО ЗАКОНОДАВСТВО СРБИЈЕ И ПРЕДНАЦРТ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА У првој половини јуна на Саветовању Савеза Удружења правника Србије и Републике Српске у Будви

ЗАВРШНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА И СУМИРАЊЕ РЕЗУЛТАТА ЈАВНЕ РАСПРАВЕ 13. јул, Палата "Србија" на Новом Београду Јавне расправе ће бити организоване уз подршку ГИЗ Пројекта за правну и правосудну реформу у Србији, финансираног од стране немачке владе.